

Unohduksiin vaipuvaa vatjaa

ELNA ADLER *Vadjalaste endisajast I*. Idavadja murdetekste. Tallinn 1968.

Itävatjan murteessa oli havaittavissa sammumisen merkkejä jo tämän vuosisadan alussa. Tämän pienen murre-sirpaleen kielihistoriallinen arvo on ollut jo kauan tunnettu. Kuitenkin näytteitä siitä on julkaistu suhteellisen vähän. Elna Adlerin teos onkin vasta toinen itävatjasta koskaan julkaistu näyttekoelma. Edelliset itävatjalaistekstit ilmestyivät v. 1932 Lauri Kettusen ja Lauri Postin kokoelmassa *Näytteitä vatjan kielestä*. On erittäin ilahduttavaa, että Adlerin ääninauhalitteroinneista

koostuva ja tekstien vironnoksien varustettu kirja saattoi ilmestyä vielä 99 vuotta sen jälkeen, kun Aug. Ahlqvist oli sanonut Suomalaisessa murteiskirjassa julkaisemistaan vatjan kielen näytteistä, että ne ovat »luultavasti myöskin viimeiset kielikappaleet, mitä tällä poiskuolevaisella murteella koskaan on ilmoille tullut».

Leksikografi Adlerin ja hänen vironlaisten kollegojensa arvokas itävatjan tallennustyö on tehty todella yhdennellätoista hetkellä: tässä esiteltävät tekstit

on sanellut viimeinen itävatjan puhuja Fjokla Vassiljeva, joka elää perinteellisessä itävatjan keskuksessa Itšäpäivän kylässä. On leikillisesti kysytty, kuinka hän jatkuvasti taitaa äidinkieltään, kun ei ole ketään, kenen kanssa sitä puhua. Tähän on ihan vakavissaan vastattu, että virolaiset kielentutkijat ovat häntä niin paljon haastatelleet, että tämä uniikki kielenmurre ei ole päässyt unohtumaan. Joka tapauksessa itävatjakin on lopulta kokeva saman sukupuuttoon kuoleamisen kohtalon kuin eräät itämerensuomalaiset kieliryhmät jo ennen sitä.

Kokoelma Vadjalaste endisajast kertoo nimensä mukaisesti vatjalaisten entisestä elämänmenosta: maanviljelystöistä, juhlapäivien vietosta (niistä saadaan mielenkiintoisia lisiä Aristen Vadja rahvakalenderissa esittämiin tietoihin), karjataloudesta, ruuista, vaatetuksesta, uskomuksista jne. Alaviitteissä on varsin usein kiinnitetty huomiota kielenoppaan satunnaisiin ääntämishairahduk-

siin ja ilmaisuteknisiin kompastuksiin tai epäodotuksenmukaisiin muotoihin. Nämä nootit kuuluvat teoksen suuriin ansioihin tiiviin johdannon ja tarkan transkription ohella. Vassiljevalta kirjattujen sanojen monesti odotuksenvastaisten asujen esiintymiseen voi ajatella lähinnä kahta syytä: hänen yksinäisyytensä murteensa ainoana varsinaisena taitajana on todella saattanut ruveta tuntumaan oikeiden äänteiden ja muotojen tapailuna, mutta toisaalta ääninauhasta litterointi on asiantuntijallekin vaikeaa. Johdannossa tekijä syystä totea, että nauhoitetun vertailuaineiston puuttuessa jää selvittämättä, ovatko Vassiljevan puheen tietyt piirteet vain yksilöllisiä vai ovatko ne joskus olleet luonteenomaisia koko itävatjalle. Tämäkin suuri puute antaa vihjeen siitä, millainen arvo viime vuosina Virossa ja Suomessa nauhaan tallennetuilla eri sukukielten näytteillä myöhemminkin — ja varsinkin silloin — on oleva.

SEPPÖ SUHONEN